

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

M. Tvllii Ciceronis Epistolae

Cicero, Marcus Tullius

Halae Magdebvrgicae, MDCCLVII.

VD18 12794317

Liber I. Ad P. Lentvlvm.

urn:nbn:de:gbv:45:1-17061

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM
AD
DIVERSOS
LIBRI XVI.

LIBER I. AD P. LENTVLVM.

ARGVMENTVM.

I

Rex Ægypti Ptolemaeus, a suis ejectus, ut ab Romanis restitueretur, cupide largitionibus laboravit. Obstabat Sibyllinum carmen, quod vetabat Ægyptium exercitu iuvare. Quidam censuerunt, ut Lentulus, Ciciiliæ proconsul, sine exercitu reduceret: alii, ut Pompejus. Quid actum de his in senatu fuerit, Cicero perscribit.

M. T. C. P. LENTVLO PROCOS. S. D.

EGO omni officio, ac potius pietate erga te, ceteris satisfacio omnibus: mihi ipse numquam satisfacio. Tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorum, ut, qui tu, nisi perfecta re, de me non conquiessti a): ego, quia non idem in tua causa efficio, vitam mihi esse acerbam putem. In causa hæc sunt. Ammonius, regis legatus, aperte pecunia nos oppugnat. Res agitur per eosdem creditores, per quos, cum tu aderas, agebatur. *Regis*

a) Gravius ita legit: quia tu, n. p. r. de me, non conquiessti.

A

Regis causa, si qui sunt, qui velint, qui pauci sunt, omnes rem ad Pompejum deferri volunt. Senatus religionis calumniam non religione, sed malivolentia, & illius regiae largitionis invidia comprobat. Pompejum & hortari, & orare, & jam liberius accusare, & monere, ut magnam infamiam fugiat, non desistimus. Sed plane nec precibus nostris, nec admonitionibus relinquit locum. Nam cum in sermone quotidiano, tum in senatu palam sic egit causam tuam, ut neque eloquentia maiore quisquam, neque gravitate, nec studio, nec contentione agere potuerit, cum summa testificatione tuorum in se officiorum, & amoris erga te sui. Marcellinum tibi esse iratum scis. Is, hac regia causa excepta, ceteris in rebus se acerrimum tui defensorem fore ostendit. Quod dat, accipimus: quod instituit referre de religione, & saepe jam retulit, ab eo deduci non potest. Res ante idus acta sic est. nam haec idibus mane scripsi. Hortensii, & mea, & Luculli sententia cedit religioni de exercitu, (teneri enim res aliter non potest) sed ex illo senatusconsulto, quod te referente factum est, tibi decernit, ut regem *b)* deducas: quod commodo rem facere possis: ut exercitum religio tollat, te auctorem senatus retineat. Crassus tres legatos decernit, nec excludit Pompejum. censet enim etiam ex iis, qui cum imperio sunt. *c)* Huic assentiuntur reliqui consulares, praeter Servilium, qui omnino reduci negat oportere: & Volcatium, qui, Lupo referente, Pompejo decernit: & Afranium, qui assentitur Volcatio: quae res auget suspicionem Pompeji voluntatis. nam advertebantur Pompeji familiares assentire Volcatio. Laboratur vehementer. inclinata res est. Libonis & Hypsaei non *ambigunt* obscura concursatio, & contentio, omniumque Pompeji familiarium studium, in eam opinionem rem adduxerunt, ut Pompejus cupere videatur: cui qui nolunt, iidem tibi, quod eum ornati, non sunt amici. Nos in causa aucto-
rita-

b) reducas.

c) Graevius haec inseruit, *M. Bibulus tres legatos ex iis, qui privati sunt.*

ritatem eo minorem habemus, quod tibi debemus. Gratiam autem nostram exstinguit hominum suspicio, quod Pompejo se gratificari putant. Ut in rebus multo ante, quam profectus es, ab ipso rege, & ab intimis, ac domesticis Pompeji clam exulceratis, deinde palam a consularibus exagitatis, & in summam invidiam adductis, ita verifamur. Nostram fidem, omnes; amorem tui absentis præsentisque, tui cognoscent. Si esset in iis fides, in quibus summa esse debebat, non laboraremus. Vale.

ARGVMENTVM.

2

Significat quid deinceps actum in senatu sit in causa regia idibus Januariis; quæ sententiæ dictæ; quo Pompejus, quo ejus familiares animo: & quæ tribuni frustra moliti sint.

M. T. C. S. D. P. LENTVLO PROCOS.

Idbus Januariis in senatu nihil est confectum, propterea quod dies magna ex parte consumptus est altercatione Lentuli consulis, & Caninii tribuni plebis. Eo die nos quoque multa verba fecimus: maximeque visi sumus senatum commemoratione tuæ voluntatis erga illum ordinem commovere. Itaque postridie placuit, ut breviter sententias diceremus. videbatur enim reconciliata nobis voluntas senatus esse: quod *d)* tum dicendo, tum singulis appellandis, rogandisque perspexeram. Itaque cum sententia prima Bibuli pronuntiata esset, ut tres legati regem reducerent; secunda Hortensii, ut tu sine exercitu reduceres; tertia Volcatij, ut Pompejus reduceret: postulatum est, ut Bibuli ^{voluntatem} sententia divideretur. Quatenus de religione dicebat, cuique rei jam obsisti non poterat, Bibulo assensum est: de tribus legatis, frequentes ierunt in alia omnia. Proxima erat Hortensii sententia, cum Lupus, tribunus plebis, quod ipse de Pompejo retulisset, intendere cœpit, ante se oportere discessionem facere, quam consules. Ejus orationi vehementer ab omnibus reclama-

matum

A. 2.

C. Sal.

d) cum.

matum est. erat enim iniqua, & nova. Consules neque concedebant, neque valde repugnabant. diem consumi volebant: id quod est factum. Perspiciebant enim, in b. Hortensii sententiam multis partibus plures ituros: quamquam aperte Volcatio assentirentur. // Multi rogabantur, atque idipsum consulibus invitis. nam ii Bibuli sententiam valere cupierunt. Hac controversia usque ad noctem ducta, senatus dimissus: & ego eo die casu apud Pompejum cenavi: nactusque tempus hoc magis idoneum, quam umquam antea, quod post tuum discessum, is dies honestissimus nobis fuerat in senatu: ita sum cum illo locutus, ut mihi viderer animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam traducere: quem ego ipsum cum audio, prorsus eum libero omni suspitione cupiditatis. cum autem ejus familiares omnium ordinum video, perspicio, id quod jam omnibus est apertum, totam rem istam jampridem a certis hominibus, non invito rege ipso, consiliariisque ejus, esse corruptam. Hæc scripsi a. d. xvi kal. Febr. ante lucem. Eo die senatus erat futurus. Nos in senatu, quemadmodum spero, dignitatem nostram, ut potest in tanta hominum perfidia, & iniquitate, retinebimus. Quod ad popularem rationem attinet, hoc videmur esse consecuti, ut nequid agi cum populo aut salvis auspiciis, aut salvis legibus, aut denique sine vi possit. De his rebus pridie, quam hæc scripsi, senatus auctoritas gravissima intercessit: cui cum Cato, & Caninius intercessissent, tamen est perscripta. Eam ad te missam esse arbitror. De ceteris rebus, quidquid erit actum, scribam ad te: & ut quam rectissime agantur omnia, mea cura, opera, diligentia, gratia providebo. Vale.

3

ARGVMENTVM.

A. Trebonii negotia, quæ in provincia Cilicia habebat, proconsuli Lentulo diligentissime commendat.

M.T.C. P. LENTVLO, S.D.

^{p. 4}
^{a.} **A**VLO Trebonio, qui in tua provincia magna negotia, & ampla, & expedita habet, multos annos utor valde fami-

familiariter. Is cum antea semper & suo splendore, & nostra, ceterorumque amicorum commendatione e) gratissimus in provincia fuit: tum hoc tempore propter tuum in me amorem, nostramque necessitudinem vehementer confidit his meis litteris, se apud te gratiosum fore: quæ ne spes eum fallat, vehementer rogo te; commendoque tibi ejus omnia negotia, libertos, procuratores, familiam: inprimisque, ut, quæ T. Ampius de ejus re decrevit f), ea comprobes, omnibusque rebus eum ita tractes, ut intelligat, meam commendationem non vulgarem fuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

4

Conquestus de adversariorum calumniis, quæ peracta in senatu fuerint eodem die, quo superiorem epistolam antelucem scripserat, significat, obtinendæ causæ spe adjecta, nisi vis, quam solam timet, interverterit.

M. T. C. S. D. P. LENTVLO PROCOS.

AD. XVI kal. Febr. cum in senatu pulcherrime starem, quod jam illam sententiam Bibuli de tribus legatis, pridie ejus diei fregeramus; unumque certamen esset relictum, sententia Volcatii: res ab adversariis nostris extracta est variis calumniis. causam enim frequenti senatu, in magna varietate, magnaue invidia eorum, qui a te causam regiam alio transferebant, obtinebamus. Eo die acerbum habuimus Curionem: Bibulum multo justiore: *Bibulij* pæne etiam amicum. Caninius, & Cato negarunt se legem ullam ante comitia esse laturos. Senatus haberi ante kalendas Feb. per legem Pupiam, id quod scis, non potest: neque mense Feb. toto, nisi perfectis, aut rejectis legationibus. Hæc tamen opinio est populi Romani, a tuis invidis, atque obtrectatoribus nomen inductum fictæ religionis, non tam ut te impedirent, quam ut nequis propter exercitus cupiditatem Alexandriam g) vellet ire. Dignitatis

A 3

g

e) gratiosissimus.

f) decreverit. sed tamen mallet decrevit.

g) Alexandream.

gnitatis autem tuæ nemo est, quin existimet habitam esse rationem ab senatu. Nemo est enim, qui nesciat, quo minus discessio fieret, per adversarios tuos esse factum: qui nunc populi nomine, re autem vera, sceleratissimo latrocinio, si quæ conabantur agere, fatis provisum est, ut ne quid salvis auspiciis, aut legibus, aut jam sine vi agere possint. Ego neque de meo studio, neque de nonnullorum injuria scribendum mihi esse arbitror. Quid enim aut me ostentem? qui si vitam pro tua dignitate profundam, nullam partem videar tuorum meritorum assecutus: aut de aliorum injuriis querar? quod sine summo dolore facere non possum. Ego tibi a vi, hac præsertim imbecillitate magistratuum, præstare nihil possum. vi excepta, possum confirmare, te & senatus, & populi Romani summo studio, amplitudinem tuam retenturum. Vale.

5

ARGVMENTVM.

Scribit de C. Catonis promulgatione, de statu regie causæ, de suo Selicique consilio, cujus non inhonorum eventum sperat.

M. T. C. S. D. P. LENTVLO PROCOS.

TAMETSI mihi nihil fuit optatius, quam ut primum abs te ipso, deinde a ceteris omnibus, quam gratissimus erga te esse cognoscerer: tamen afficior summo dolore, ejusmodi tempora post tuam profectioem consecuta esse, ut & meam, & ceterorum erga te fidem, & benevolentiam absens experirere. Te videre, & sentire, eandem fidem esse hominum in tua dignitate, quam ego in mea salute sum expertus; ex tuis litteris intellexi. Nos cum maxime consilio, studio, labore, gratia, de causa regia niteremur, subito exorta est nefaria Catonis promulgatio, quæ nostra studia impediret, & animos a minore cura ad summum timorem traduceret. Sed tamen in hujusmodi perturbatione rerum quamquam omnia sunt metuenda, nihil magis, quam perfidiam timemus: & Catoni quidem, (quoquo modo se res habeat) profecto resistimus.

p. 5

a.

mus.

mus. De Alexandrina re, causaque regia, tantum habeo polliceri, me tibi absenti, tuisque praesentibus cumulate satisfacturum. Sed vereor, ne aut eripiatur *b)* causa regia nobis, aut deferatur: quorum utrum minus velim, non facile possum existimare. Sed, si res coget, est quiddam tertium, quod neque Selicio, nec mihi displicebat: ut neque jacere regem pateremur, nec, nobis repugnantibus, ad eum deferri, ad quem prope jam delatum existimatur. A nobis agentur omnia diligenter: ut nec, si quid obtineri poterit, non contendamus: nec, si quid non obtinuerimus, repulsi esse videamur. Tuæ sapientiæ, magnitudinisque animi est, omnem amplitudinem, & dignitatem tuam in virtute, atque in rebus gestis tuis, atque in tua gravitate positam existimare. Si quid ex iis rebus, quas tibi fortuna largita est, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id majori illis fraudi, quam tibi futurum. A me nullum tempus praetermittitur de tuis rebus & agendi, & cogitandi: utorque ad omnia Q. Selicio: neque enim prudentiorem quemquam ex tuis, neque fide *i)* majorem esse judico, neque amantiorem tui. Hic quæ agantur, quæque acta sint, ea te, & litteris multorum, & nuntiis cognoscere arbitror: quæ autem posita sunt in conjectura, quæque mihi videntur fore, ea puto tibi a me scribi oportere.

Posteaquam Pompejus apud populum a. d. *ix* Idus *6* Febr. cum pro Milone diceret, clamore, convicioque *ja-b* status est, in senatuque a Catone asperè, & acerbe nimium, magno silentio est accusatus: visus est mihi vehementer esse perturbatus. Itaque Alexandrina causa, quæ nobis adhuc integra est, (nihil enim tibi detraxit senatus, nisi id, quod per eandem religionem dari alteri non potest) videtur ab illo plane esse deposita. Nunc id speramus, idque molimur, ut, cum rex intelligat, sese id, quod cogitabat, ut a Pompejo reducat, assequi non posse: &

A 4

nisi

b) causa regia Glossema videtur post Man. & Lamb. Grævia.
i) majore.

nisi per te sit restitutus, desertum se, atque abjectum fore, proficiscatur ad te. quod sine ulla dubitatione, si Pompejus paullum modo ostenderit sibi placere, faciet. Sed nosti hominis tarditatem, & taciturnitatem. Nos tamen nihil, quod ad eam rem pertineat, prætermittimus. Ceteris injuriis, quæ propositæ sunt a Catone, facile, ut spero, resistemus. Amicum ex consularibus neminem tibi esse video, præter Hortensium, & Lucillum: ceteri sunt partim obscurius iniqui, partim non dissimulanter irati. Tu fac animo forti, magnoque sis: speresque, fore, ut, fracto impetu levissimi hominis, tuam pristinam dignitatem, & gloriam consequare.

6

ARGVMENTVM.

Et a temporis medela, & a suo exemplo solatur Lentulum in tardo speratæ rei progressu, & ad animi magnitudinem adhortatur.

M. T. C. P. LENTVLO PROCOS. S. D.

QVAE gerantur, accipies ex Pollione: qui omnibus negotiis non interfuit solum, sed præfuit. Me in summo dolore, quem in tuis rebus capio, maxime scilicet consolatur spes, quod valde suspicor, fore, ut infringatur hominum improbitas, & consiliis tuorum amicorum, & ipsa die: quæ debilitat cogitationes & inimicorum, & proditorum. Facile secundo loco me consolatur recordatio memorum temporum: quorum imaginem video in rebus tuis. Nam etsi minore in re violatur tua dignitas, quam *k)* mea afflicta sit: tamen est tanta similitudo, ut sperem, te mihi ignoscere, si ea non timuerim, quæ ne tu quidem unquam timenda duxisti. Sed præsta te eum, qui mihi a teneris, ut Græci dicunt, unguiculis es cognitus. Illustrabit, mihi crede, tuam amplitudinem hominum injuria. A me omnia summa in te studia, officiaque expecta. non fallam opinionem tuam. Vale.

ARGV-

k) mea salus.

Varia hæc responsoria epistola habet. Post moratum exordium agit de amicorum fide: de Alexandrina causa: de suis consiliis: de constantia tenenda: de reip. statu: de Tullia nuptiis: de Lentuli filio.

M. T. C. P. LENTVLO PROCOS. S. D.

LEGI tuas litteras: quibus ad me scribis, gratum tibi esse, quod crebro certior per me fias de omnibus rebus, & meam erga te benivolentiam facile perspicias: quorum alterum mihi, ut te plurimum diligam, facere necesse est, si volo is esse, quem tu me esse voluisti: alterum facio libenter; ut, quoniam intervallo locorum, & temporum *l)* diiuncti sumus, per litteras tecum quam sapissime colloquar. Quod si rarius fiet, quam tu expectabis, id erit causæ, quod non ejus generis meæ litteræ sunt, ut eas audeam temere committere. Quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus recte dem, non prætermitam. Quod scire vis, qua quisque in te fide sit, & voluntate: difficile dictu est de singulis. Unum illud audeo, quod antea tibi sæpe significavi, nunc quoque, re perspecta, & cognita, scribere: vehementer quosdam homines, & eos *m)* maxime, qui te & maxime debuerunt, & plurimum juvare potuerunt, invidisse dignitati tuæ: simillimamque in re dissimili, tui temporis nunc, & nostri quondam fuisse rationem: ut, quos tu reipublicæ causa *b.* læseras, palam te oppugnarent: quorum auctoritatem, dignitatem, voluntatemque defenderas, non tam memores essent virtutis tuæ, quam laudis inimici. Quo quidem tempore, ut perscripsi ad te antea, cognovi Horrensum percupidum tui, studiosum Lucillum: ex magistratibus autem L. Racilium & fide, & animo singulari. Nam nostra propugnatio, ac defensio dignitatis tuæ, propter magnitu-

A 5

gnitu-

l) disjuncti. *m)* delendum putat maximo Græv.

gnitudinem beneficii tui fortasse plerisque ^{pluribus} officii maiorem
 auctoritatem habere videatur, quam ^{vel eius ipsius} sententiae. Præterea
 quidem de consularibus nemini possum aut studii erga te,
 aut officii, aut amici animi esse testis. Etenim Pompe-
 jum, qui mecum sapissime, non solum a me provocatus,
 sed etiam sua sponte de te communicare solet, scis, tem-
 poribus illis non sæpe in senatu fuisse. Cui quidem litte-
 ræ tuæ, quas proxime miseras, quod facile intellexerim,
 perjucundæ fuerunt. mihi quidem humanitas tua, vel sum-
 ma potius sapientia, non jucunda solum, sed etiam admi-
 rabilis visa est. Virum enim excellentem, & tibi tua præ-
 stanti in eum liberalitate devinctum, nonnihil suspicantem,
 propter aliquorum opinionem suæ cupiditatis, te ab se
 abalienatum, illa epistola retinuisti. qui mihi cum sem-
 per tuæ laudi favere visus est, etiam ipso suspiciosissimo
 tempore Caniniano: tum vero, lectis tuis literis, perspe-
 ctus est a me, toto animo de te, ac de tuis ornamentis, &
 commodis cogitare. Quare ea, quæ scribam, sic habeto,
 me, cum illo re sæpe communicata, de illius ad te senten-
 tia, atque auctoritate scribere: Quoniam senatus consul-
 tum nullum exstat, quo reductio regis Alexandrini tibi
 p. 7 ^{a.} ^{ne aliquis} adempta sit: eaque, quæ de ea scripta est, auctoritas, cui
 scis intercessum esse, ut nequis omnino regem reduceret,
 tantam vim habet, ut magis iratorum hominum studium,
 quam constantis senatus ⁿ⁾ consilium esse videatur: te per-
 spicere posse, qui Ciliciam, Cyprumque teneas, quid ef-
 ficere, & quid consequi possis: & si res facultatem habitu-
 ra videatur, ut ^{o)} Alexandriam, atque Ægyptum tenere
 possis; esse & tuæ, & nostri imperii dignitatis, Ptolemai-
 de, aut aliquo propinquo loco rege collocato, te cum
 classe, atque exercitu proficisci ^{o)} Alexandriam: ut, cum
 eam pace, præfidiisque firmaris, Ptolemæus redeat in re-
 gnum: ita fore, ut per te restituatur, quemadmodum se-
 natus initio censuit: & sine multitudine reducatur, quem-
 ad-

n) consilium.

o) Alexandriam.

admodum homines religiosi Sibyllæ placere dixerunt. Sed hæc sententia sic & illi, & nobis probabatur, ut ex eventu homines de tuo consilio existimatuos videremus: si cecidisset ut volumus, & optamus; omnes te p) & sapienter, & fortiter: sin aliquid esset offensum; eosdem illos & cupide & temere fecisse dicturos. Quare quid assequi possis, non tam facile est nobis, quam tibi, cujus prope in conspectu Ægyptus est, judicare. Nos quidem hoc sentimus: si exploratum tibi sit, posse te illius regni potiri; non esse cunctandum: si dubium; non esse conandum. Illud tibi affirmo, si rem istam ex sententia gesseris, fore, ut absens a multis; cum redieris, ab omnibus collaudere. offensionem esse periculosam propter interpositam auctoritatem, religionemque video. Sed ego te, ut ad certam laudem adhortor, sic a dimicatione deterreo: redeoque ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui iudicium non tam ex consilio tuo, quam ex eventu homines esse facturos. Quod si hæc ratio rei gerendæ, periculosa tibi esse b. videbitur, placebat illud, ut, si rex amicis tuis, qui per provinciam atque imperii tui provincias ei credidissent, fidem suam præstitisset; & auxiliis eum tuis, & copiis adjuvares. eam esse naturam, & regionem provinciæ tuæ, ut illius reditum vel adjuvando confirmares, vel negligendo impedires. In hac ratione quid res, quid causa, quid tempus ferat, tu facillime, optimeque perspicias: quid nobis placuisset, ex me potissimum putavi te scire oportere. Quod mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de levitate, & imbecillitate Clodii gratularis; minime miramur, te tuis, ut egregium artificem, præclaris operibus lætari: quamquam est incredibilis hominum perversitas (graviori enim verbo uti non libet) qui nos, quos favendo in communi causa retinere potuerunt, invivendo abalienarunt: quorum malivolentissimis obtreccionibus nos scito de veteri illa nostra, diuturnaue sententia prope jam esse

p) Abest &.

esse depulso, non nos quidem ut nostræ dignitatis simus oblitum, sed ut habeamus rationem aliquando etiam salutis. Poterat utrumque præclare, si esset fides, si gravitas in hominibus consularibus. sed tanta est in plerisque levitas, ut eos non tam constantia in republica nostra delectet, quam splendor offendat. Quod eo libentius ad te scribo, qui non solum temporibus iis, quæ per te sum adeptus, sed etiam olim nascenti prope nostræ laudi, dignitati, virtuti- que præfuit: simul quod video, non, ut antehac putabam, novitati esse invisum meæ: in te enim homine omni-
 p. 8 um nobilissimo similia invidorum vitia perspexi: quem ta-
 a. men illi esse in principibus facile sunt passi, evolare altius certe noluerunt. Gaudeo tuam dissimilem fuisse fortunam. multum enim interest, utrum laus imminuatur, an salus deferatur. Me meæ tamen ne nimis pœniteret, tua virtute perfectum est. Curasti enim, ut plus additum ad memoriam nominis nostri, quam demptum de fortuna videretur. Te vero moneo cum beneficiis tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem gloriam, ad quam a pueritia inflammatus fuisti, omni cura, atque industria consequare: magnitudinemque animi tui, quam ego semper sum admiratus, semperque amavi, ne umquam inflectas cujusquam injuria. Magna est hominum opinio de te, magna commendatio liberalitatis, magna memoria consulatus tui. Hæc profecto vides quanto expressiora, quantoque illustriora futura sint, cum aliquantum ex provincia, atque ex imperio, laudis accesserit. Quamquam te ita gerere volo, quæ per exercitum, atque imperium gerenda sunt, ut hæc multo ante meditare, huc te pares, hæc cogites, ad hæc te exerceas, sentiasque id, quod quia semper sperasti, non dubito quin adeptus, intelligas, te facillime posse obtinere summum, atque altissimum gradum civitatis. Quæ quidem mea cohortatio, ne tibi inanis, aut sine causa suscepta videatur, illa me ratio movit, ut te ex nostris eventis communibus admonendum putarem, ut considerares, in omni reliqua vita, quibus crederes, quos caveres.

Quod

Quod scribis te velle scire, qui sit reipublicæ status: summa dissenfio est, fed contentio dispar. Nam qui plus opibus, armis, potentia valent, profeciffe tantum mihi videntur stultitia, & inconstantia aduersariorum, ut etiam aucto- b. ritate jam plus valerent. Itaque, perpaucis aduersantibus, omnia, quæ ne per populum quidem sine seditione se q) assequi arbitrabantur, per senatum consecuti sunt. nam & stipendium Cæsari decretum est, & decem legati: & ne lege Sempronia succederetur, facile perfectum est. Quod ad te brevius scribo, quia me status hic reipublicæ non delectat: scribo tamen, ut te admoneam, quod ipse, literis omnibus a pueritia deditus, experiendo tamen magis, quam discendo, cognovi; tu, rebus tuis integris, discas, neque salutis nostræ rationem habendam nobis esse sine dignitate, neque dignitatis sine salute. Quod mihi de filia, & de Crassipede gratularis, agnosco humanitatem tuam: speroque, & opto, nobis hanc conjunctionem voluptati fore. Lentulum nostrum eximia spe, summæ virtutis adolescentem, cum ceteris artibus, quibus studuisti semper ipse, tum in primis imitatione tui fac erudias. nulla enim erit hac præstantior disciplina: quem nos, & quia tuus, & quia te dignus est filius, & quia nos diligit, semperque dilexit, in primis amamus, carumque habemus.

ARGUMENTVM.

8

De statu rerum publico conqueritur: Lentulum solatur spe exigua cause regie, aut propemodum extinctæ: certio- rem spem supplicationum facit, ut dolorem Lentuli leniat.

M. T. C. P. LENTVLO PROCOS. S. D.

DE omnibus rebus, quæ ad te pertinent, quid actum, quid constitutum sit, quid Pompejus suscepit, optime ex Emplatorio cognosces: qui non solum interfuit his rebus, sed etiam præfuit: neque ullum officium erga te hominis amantissimi, prudentissimi, diligentissimi præ- ter-

q) Græv. add. posse.

termisit. Ex eodem de toto statu rerum communium
 cognosces: quæ quales sint, non facile est scribere. Sunt
 quidem certe in amicorum nostrorum potestate, atque ita,
 ut nullam mutationem unquam hac hominum ætate ha-
 bitura res esse videatur. Ego quidem, ut debeo, & ut
 p. 9^{a.} tute mihi præcepisti, & ut me pietas, utilitasque cogit,
 me ad ejus rationes adjungo, quem tu in meis rationibus
 tibi esse adjungendum putasti. Sed te non præterit, quam
 sit difficile, sensum in republica, præsertim rectum
 & confirmatum deponere. Verumtamen ipse me confor-
 mo ad ejus voluntatem, à quo honeste dissentire non pos-
 sum: neque id facio, ut forsitan quibusdam r) videar, si-
 mulatione. tantum enim animi inductio, & mehercule
 amor erga Pompejum apud me valet, ut, quæ illi utilia
 sunt, & quæ ille vult, ea mihi omnia jam & recta, & vera
 videantur. Neque (ut ego arbitror) errarent, ne adver-
 sarii quidem ejus, si cum pares esse non possent, pugnare
 desisterent. Me quidem etiam illa res consolatur, quod
 ego is sum, cui vel maxime concedant omnes, ut vel ea
 defendam, quæ Pompejus velit, vel taceam, vel etiam, id
 quod mihi maxime lubet, ad nostra me studia referam lit-
 terarum: quod profecto faciam, si mihi per ejusdem ami-
 citiam licebit. Quæ enim proposita fuerant nobis, cum
 & honoribus amplissimis, & laboribus maximis perfuncti
 essemus, dignitas in sententiis dicendis, libertas in repu-
 blica capeffenda; ea sublata tota: sed nec mihi magis,
 quam omnibus. Nam aut assentiendum est nulla cum gra-
 vitate paucis, aut frustra dissentendum. Hæc ego ad te
 ob eam causam maxime scribo, ut jam de tua quoque ra-
 tione meditare. Commutata tota ratio est senatus, judi-
 ciorum, rei totius publicæ. otium nobis exoprandum est:
 quod ii, qui potiuntur rerum, præstaturi videntur, si
 quidam homines patientius eorum potentiam ferre potu-
 erint. Dignitatem quidem illam consularem fortis, &
 con-

r) videor, sed non displicet Grævio videar.

constantis fenatoris, nihil est quod cogitemus. ^famissa est, culpâ eorum, qui a fenatu & ordinem conjunctissimum, & hominem clarissimum abalienaverunt ^s). Sed, ut ad ea, quæ conjunctiora rebus tuis sunt, revertar; Pompejum tibi valde amicum esse cognovi: & ^t), eo tu consule, quantum ego perspicio, omnia, quæ voles, obtinebis: quibus in rebus me sibi ille affixum habebit: neque a me ulla res, quæ ad te pertineat, negligetur. Neque enim verebor, ne sim ei molestus: cui jucundum erit etiam propter idipsum ^u), quod me esse gratum videbit. Tu velim tibi ita persuadeas, nullam rem esse minimam, quæ ad te pertineat, quæ mihi non carior sit, quam meæ res omnes. idque cum sentiam, sedulitate mihi met ipse satisfacere possum: re quidem ipsa ideo mihi non satisfacio, quod nullam partem tuorum meritorum non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi possum. Rem te valde bene gessisse rumor erat. Expectabantur litteræ tuæ: de quibus eram jam cum Pompejo locuti: quæ si erunt allatæ, nostrum studium exstabit in conveniendis magistratibus, & senatoribus. Cetera, quæ ad te pertinebunt, cum etiam plus contenderimus, quam possumus, minus tamen faciemus, quam debemus.

ARGVMENTVM.

9

Excusabundus respondet Lentulo, qui quaesierat, cur in gratiam cum Cesare, Vatinio, & Crasso rediisset. Rationes consilii sui multis verbis exponit, & de Cesare quidem; de Vatinio; de Crasso denique. Tandem de scriptis suis respondet, & de Q. fratris negotio, quibus addit de Appii spe succedendi, & de publicanis non offendendis.

M. T. C. P. LENTVLO IMPERATORI S. D.

PERIVCVNDÆ mihi fuerunt litteræ tuæ; quibus intellexi te perspicere meam in te pietatem: quid enim dicam benivolentiam, cum illud ipsum gravissimum, & sanctissimum nomen pietatis, levius mihi meritis erga me tuis esse

^s) abalienarunt.

^t) Abest &.

^u) Legi vult: se ipsum.

p.10. esse videatur? Quod autem tibi grata mea erga te studia
 a. scribis esse, facis tu quidem abundantia quadam amoris,
 ut etiam grata sint ea, quæ prætermitti sine nefario scelere
 non possunt. Tibi autem multo notior, atque illustrior
 meus in te animus esset, si hoc tempore omni, quo di-
 juncti fuimus, & una, & Romæ fuisset. Nam in eo
 ipso, quod te ostendis esse facturum, quodque & in primis
 potes, & ego a te vehementer expecto: in sententiis se-
 natoriis, & in omni actione, atque administratione repu-
 blicæ floruissemus. De qua ostendam equidem paullo post,
 qui sit meus sensus, & status: & rescribam tibi ad ea, quæ
 quæris: sed certe & ego te auctore, amicissimo, & x) sa-
 pientissimo, & tu me consiliario, fortasse non imperitissi-
 mo, fideli quidem, & benivolo certe, usus esses: quam-
 quam tua quidem causa te esse imperatorem, provinciam-
 que bene gestis rebus cum exercitu victore obtinere, ut
 debeo, lætor. Sed certe qui tibi ex me fructus debentur,
 eos uberores, & præsentiores præsens capere potuisses.
 In eis vero ulciscendis, quos tibi partim inimicos esse in-
 telligis propter tuam propugnationem salutis meæ, partim
 invidere propter illius actionis amplitudinem & gloriam;
 mirificum me tibi comitem præbuissem: quamquam ille
 perennis inimicus amicorum suorum, qui tuis maximis be-
 neficiis ornatus, in te potissimum fractam illam, & debi-
 litatam vim suam contulit, nostram vicem ultus est ipse
 sese. est enim ea conatus, quibus patefactis, nullam sibi
 in posterum, non modo dignitatis, sed ne libertatis qui-
 dem partem reliquit. Te autem etsi mallet in meis re-
 bus expertum, quam etiam in tuis, tamen in molestia
 b. gaudeo, eam fidem cognosse hominum, non ita magna mer-
 cede, quam ego maximo dolore cognoram. De qua ra-
 tione tota jam videtur mihi exponendi tempus dari, ut
 tibi rescribam ad ea, quæ quæris. Certiorem te per litte-
 ras scribis esse factum, me cum Cæsare, & cum Appio esse
 in

x) ac

in gratia: teque id non reprehendere adscribis. Vatinium autem scire te velle ostendis, quibus rebus adductus defenderim & laudarim. Quod tibi ut plarius exponam, alius paullo rationem consiliorum meorum repetam, necesse est. Ego me, Lentule, initio rerum, atque actionum tuarum, non solum meis, sed etiam reipublicæ restitutum putabam: & quoniam tibi incredibilem quendam amorem, & omnia in te ipsum summa, ac singularia studia deberem, reipublicæ quæ te in me restituendo multum adjuvisset, eum certe me animum merito ipsius debere arbitrabar, quem antea tantummodo communi officio civium, non aliquo erga me singulari beneficio debitum præstitissem. Hac me mente fuisse, & senatus ex me, te consule, audivit, & tu in nostris sermonibus, collocationibusque ipse vidisti. Etsi jam primis temporibus illis, multis rebus meus offendebatur animus: cum, te agente de reliqua nostra dignitate, aut occulta nonnullorum odia, aut obscura in me studia cernebam. Nam neque de monumentis meis ab iis adjutus es, a quibus debuisti: neque de vi nefaria, qua cum fratre eram domo expulsus, neque hercule in iis ipsis rebus, quæ quamquam erant mihi propter rei familiaris naufragia necessariæ, tamen a me minimi putabantur in meis damnis, ex auctoritate senatus sarcienti, eam voluntatem, quam expectaram, præstitērunt. Quæ cum viderem (neque enim erant obscura) non tamen tam acerba mihi hæc accidebant, quam erant illa grata, quæ fecerant. Itaque quamquam & Pompejo plurimum te quidem ipso prædicatore, ac teste, debebam, & eum non solum beneficio, sed amore etiam, & perpetuo quodam iudicio meo diligebam: tamen non reputans, quid ille vellet, in omnibus meis sententiis de republica pristinis permanebam. Ego sedente Cn. Pompejo, cum, ut laudaret P. Sextium, introiisset in urbem, dixissetque testis Vatinus, me fortuna, & felicitate C. Cæsaris commotum, illi amicum esse cœpisse: dixi, me eam Bibuli fortunam, quam ille afflictam putaret, omnium triumphis, victoriisque an-

B

tefer-

referre: dixique eodem teste, alio loco, eosdem esse, qui Bibulum exire domo prohibuissent, & qui me coëgissent. tota vero interrogatio mea nihil habuit, nisi reprehensionem illius tribunatus: in quo omnia dicta sunt libertate, animoque maximo, de vi, de auspiciis, de donatione regnorum. Neque vero hac in causa modo, sed constanter sæpe in senatu. quin etiam, Marcellino, & Philippo, consulibus, nonis April. mihi est senatus assensus, ut de agro Campano, frequenti senatu, idibus Maiis referretur. Num potui magis in arcem illius causæ invadere, aut magis oblivisci temporum meorum; meminisse actionum? Hac a me sententia dicta, magnus animorum motus est factus y); cum eorum, quorum oportuit, tum illorum etiam, quorum numquam putaram. Nam hoc senatusconsulto in meam sententiam facto, Pompejus, cum mihi nihil ostendisset se esse offensum, in Sardiniam, & in Africam profectus est, eoque itinere Lucam ad Cæsarem venit. ibi multa de mea sententia questus est Cæsar, quippe qui etiam

b. Ravennæ Crassum ante vidisset, ab eoque in me esset incensus. Sane moleste Pompejum id ferre constabat: quod ego cum audissem ex aliis, maxime ex meo fratre cognovi: quem cum in Sardinia Pompejus paucis post diebus, quam Luca discesserat, convenisset: Te, inquit, ipsum cupio: nihil opportunius potuit accidere; nisi cum Marco fratre diligenter egeris, dependendum tibi est, quod mihi pro illo spondidisti. Quid multa? questus est graviter: sua merita commemoravit: quid egisset sæpissime de actis Cæsaris cum ipso meo fratre, quidque sibi is de me recepisset, in memoriam redegit: seque, quæ de mea salute egisset, voluntate Cæsaris egisse, ipsum meum fratrem testatus est: cujus causam, dignitatemque mihi ut commendaret, rogavit, ut eam ne oppugnarem, si nollem, aut non possem tueri. Hæc cum ad me frater pertulisset; & cum ante tamen Pompejus ad me cum mandatis Vibul-

y) factus est motus.

bullium misisset, ut integrum mihi de causa Campana ad suum reditum reservarem: collegi ipse me, & cum ipsa quasi republica collocutus sum: ut mihi tam multa pro se perpeso, atque perfuncto, concederet, ut officium meum, memoremque in benemeritos animum, fidemque fratris mei præstarem: eumque, quem bonum civem semper habuisset, bonum virum esse pateretur. In illis autem meis actionibus, sententiisque omnibus, quæ Pompejum videbantur offendere, certorum hominum, quos jam debes suspicari, sermones referebantur ad me: qui cum illa sentirent in republica, quæ ego agebam, semperque sensissent: me tamen non satisfacere Pompejo, Cæsaremque inimicissimum mihi futurum, gaudere se ajebant. Erat hoc mihi dolendum: sed multo illud magis, quod inimicum meum, (meum autem? immo vero legum, judiciorum, otii, patriæ, bonorum omnium) sic amplexabantur, sic in manibus habebant, sic fovebant, sic me præsentem osculabantur: non illi quidem, ut mihi stomachum facerent, quem ego funditus perdididi, sed certe ut facere se arbitrentur. Hic ego, quantum humano consilio efficere potui, circumspectis rebus meis omnibus, rationibusque subductis, summam feci cogitationum mearum omnium: quam tibi, si potero, breviter exponam. Ego, si ab improbis, & perditis civibus rempublicam teneri viderem, sicut & meis temporibus scimus, & nonnullis aliis accidisse accepimus, non modo præmiis, quæ apud me minimum valent, sed ne periculis quidem compulsus ullis, quibus tamen moventur etiam fortissimi viri, ad eorum causam, me adjungerem: ne si summa quidem eorum in me merita constarent. Cum autem in republica Cn. Pompejus princeps esset, vir is, qui hanc potentiam, & gloriam maximis in rempublicam meritis, præstantissimisque rebus gestis esset consecutus, cujusque ego dignitatis, ab adolescentia fautor, in prætura autem, & in consulatu adjutor etiam extitisssem: cumque idem auctoritate, & sententiæ per se, consiliis, & studiis tecum me adjuvisset: meumque inimicum unum in

civitate haberet inimicum: non putavi famam inconstan-
 tia mihi pertimescendam, si quibusdam in sententiis paul-
 lum me immutassent, meamque voluntatem ad summi viri,
 b. de meque optime meriti dignitatem aggregassem. In hac
 sententia complectendus erat mihi Cæsar, ut vides, in con-
 juncta & causa & dignitate. // Hic multum valuit cum ve-
 tus amicitia, quam tu non ignoras mihi, & Q. fratri cum
 Cæsare fuisse, tum humanitas ejus, ac liberalitas, brevi
 tempore & litteris, & officiis perspecta nobis, & cognita.
 vehementer etiam res ipsa publica me movit, quæ mihi
 videbatur, contentionem, præsertim maximis rebus a Cæ-
 sare gestis, cum illis viris nolle fieri: &, ne fieret, vehe-
 menter recusare. Gravissime autem me in hac mente
 impulit & Pompeji fides, quam de me Cæsari dederat; &
 fratris mei, quam Pompejo. Erant præterea hæc animad-
 vertenda in civitate, quæ sunt apud Platonem nostrum scri-
 pta divinitus: Quales in republica principes essent, tales
 reliquos solere esse cives. Tenebam memoria, nobis con-
 sulibus, ea fundamenta jacta ex kalendis Januariis confir-
 mandi senatus, ut neminem mirari oporteret, nonis De-
 cembris tantum vel animi fuisse in illo ordine, vel aucto-
 ritatis. Idemque memineram, nobis privatis usque ad
 Cæsarem, & Bibulum consules, cum sententiæ nostræ ma-
 gnum in senatu pondus haberent, unum fere sensum fuisse
 bonorum omnium. Postea cum tu Hispaniam citeriorem
 cum imperio obtineres, neque respublica consules habe-
 ret, sed mercatores provinciarum, & seditionum servos, ac
 ministros: jecit quidam casus caput meum, quasi certa-
 minis causa in mediam contentionem, disensionemque ci-
 vilem. Quo in discrimine cum mirificus senatus, incre-
 dibilis Italiæ totius, singularis omnium bonorum consen-
 sus in me tuendo exstitisset: non dicam, quid acciderit
 p. 13. (multorum est enim, & varia culpa:) tantum dicam brevi,
 a. non mihi exercitum, sed duces defuisse. In quo, ut jam
 fit in iis culpa, qui me non defenderunt: non minor est
 in iis, qui reliquerunt: &, si accusandi sunt, si qui pertimue-
 runt,

runt; magis etiam reprehendendi, si qui se timere simularunt. Illud quidem certe nostrum consilium jure laudandum est, qui meos cives & a me conservatos, & me servare cupientes, spoliatos ducibus, servis armatis objici noluerim: declararique maluerim, quanta vis esse potuisset in consensu bonorum, si iis pro me stante pugnare licuisset; cum afflictum excitare potuissent. Quorum quidem animum tu non perspexisti solum, cum de me ageres, sed etiam confirmasti, atque tenuisti. Qua in causa (non modo non negabo, sed etiam semper & meminero, & predicabo libenter) usus es quibusdam nobilissimis hominibus, fortioribus in me restituendo, quam fuerant iidem in tenendo: qua in sententia si constare voluissent, suam auctoritatem simul cum salute mea recuperassent. Recreati enim boni viri consulatu tuo, & constantissimis, atque optimis actionibus tuis excitati z), Cn. Pompejo præsertim ad causam adjuncto. Cum etiam Cæsar, rebus maximis gestis, singularibus ornatus, & novis honoribus, ac judiciis senatus, ad auctoritatem ejus ordinis adjungere-tur; nulli improbo civi locus ad rempublicam violandam esse potuisset. Sed attende, quæso, quæ sunt consecuta. Primum illa furia muliebrium religionum, qui non pluris fecerat Bonam deam, quam tris sorores: impunitatem est illorum sententiis assecutus, qui (cum tribunus plebis pœnas a seditioso civi per bonos viros judicio persequi vellet) exemplum præclarissimum in posterum vindicandæ b. seditionis de republica sustulerunt: iidemque postea non meum monumentum (non enim illæ manubiæ meæ, sed operis locatio mea fuerat) monumentum vero senatus, hostili nomine, & cruentis inustum litteris esse passi sunt. Qui me homines quod salvum esse voluerunt, est mihi gratissimum: sed vellem non solum salutis meæ, quemadmodum medici; sed, ut aliptæ, etiam virium, & coloris rationem habere voluissent. Nunc, ut Apelles Veneris

B 3

caput,

z) Recreatis enim bonis viris --- excitatis.

caput, & summa pectoris politissima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit: sic quidam homines in capite meo solum elaborarunt; reliquum corpus, imperfectum, ac rude reliquerunt. In quo ego spem sefelli non modo invidorum, sed etiam inimicorum meorum: qui de uno acerrimo, & fortissimo viro, meoque judicio, omnium magnitudine animi, & constantia præstantissimo, Q. Metello, Lucii filio, quondam falsam opinionem acceperunt: quem post reditum dictitant fracto animo, & demisso fuisse. Est vero probandum, qui & summa voluntate cesserit, & egregia animi alacritate abfuerit, neque sane redire curarit, eum ob id ipsum fractum fuisse: in quo cum omnes homines, tum M. illum Scaurum, singularem virum, constantia, & gravitate superasset. Sed, quod de illo acceperant, aut etiam suspicabantur, de me idem cogitabant, abjectiore animo me futurum: cum respublica majorem etiam mihi animum, quam unquam habuiffem, daret: quæ declarasset, se non potuisse me uno civi carere: cumque Metellum unius tribuni plebis rogatio, me universa respublica, duce senatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, referente consule, comitiis centuriatis, cunctis ordinibus, hominibus ^{a)}, incumbens, omnibus denique suis viribus recuperasset. Neque vero ego mihi postea quidquam assumpsi: neque hodie assumo, quod quemquam malivolentissimum jure possit offendere. tantum enitor, ut neque amicis, neque etiam alienioribus, opera, consilio, labore desim. Hic meæ vitæ cursus offendit eos fortasse, qui splendorem, & speciem hujus vitæ intuentur: sollicitudinem autem, & laborem perspicere non possunt. Illud vero non obscure queruntur in meis sententiis, quibus ornem Cæsarem, quasi descissem ^{b)} a pristina causa. Ego autem cum illa sequor, quæ paullo ante proposui, tum hoc non in postremis, de quo cœperam exponere. Non offendes eundem bonorum

a) Ejiciendam vocem: *hominibus*, putat.

b) *desciverim*.

rum sensum, Lentule, quem reliquisti: qui confirmatus consulatu nostro, nonnumquam postea interruptus, afflictus ante te consulem, recreatus abs te totus est: nunc ab iis, a quibus tuendus fuerat, derelictus: idemque non solum fronte, atque vultu, quibus simulatio facillime sustinetur, declarant ii, qui tum nostro illo statu optimates nominabantur; sed etiam sensu *c)* sæpe jam, tabellaque docuerunt. Itaque tota jam sapientium civium, qualem me & esse, & numerari volo, & sententia, & voluntas, mutata esse debet. ~~¶~~ Id enim jubet idem ille Plato, quem ego vehementer auctorem sequor, Tantum contendere in republica, quantum probare tuis civibus possis: vim neque parenti, neque patriæ afferre oportere. Atque hanc quidem ille causam sibi ait non attingendæ reipublicæ fuisse: quod cum offendisset populum Atheniensem prope jam desipientem senectute, cumque eum nec persuadendo, *b)* *d)* nec cogendo regi posse vidisset, cum persuaderi posse diffideret, cogi fas esse non arbitraretur. Mea ratio fuit alia, quod, neque desiciente populo, neque integra re mihi ad consulendum, capefferemne rempublicam, implicatus tenebar. Sed lætatus tamen sum, quod mihi liceret in eadem causa & mihi utilia, & cuius bono recta defendere. Huc accessit commemoranda quædam, & divina Cæsaris in me, fratremque meum liberalitas: qui mihi, quascumque res gereret, tuendus esset. Nunc in tanta felicitate, tantisque victoriis, etiam si in nos non is esset, qui est, tamen ornandus videretur. Sic enim te existimare velim; cum à vobis, meæ salutis auctoribus, discesserim, neminem esse, cuius officiis me tam esse devinctum non solum confitear, sed etiam gaudeam. Quod quoniam tibi exposui, facilia sunt ea, quæ a me de Vatinio, & de Crasso requiris. Nam de Appio quod scribis, sicuti de Cæsare, te non reprehendere: gaudeo consilium

B 4

tibi

c) sententia cum Manutio mavult.

d) Placet, quod in Ver. Cod. N. Scelfi additur: *nec rogando.*

tibi probari meum. De Vatino autem, ^{si quando scribis,} primum reditus intercesserat in gratiam per Pompejum, statim ut ille prætor est factus, cum quidem ego ejus petitionem gravissimis in senatu sententiis oppugnasssem, neque tam illius laudandi causa, quam defendendi, atque ornandi Catonis. post autem, Cæsaris, ut illum defenderem, mira contentio est consecuta. Cur autem laudarem, peto a te, ut id a me neve in hoc reo, neve in aliis requiras: ne tibi ego idem reponam, cum veneris: tametsi possum vel absenti. Recordare enim, quibus laudationem ex ultimis terris miseris. nec hoc pertimueris. nam a me ipso laudantur, & laudabuntur iidem. Sed tamen defendendi Vatini fuit ^{p. 15} etiam ille stimulus, de quo in judicio, cum illum defenderem, dixi me facere quiddam, quod in Eunueho parafitus suaderet militi:

*Ubi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo. si quando illa dicet, Phædriam in-
Tromittamus comessatum: tu, Pamphilam
Cantatum provocemus. si laudabit hæc
Illius formam; tu hujus contra. denique
Par pari referto, quod eam mordeat.*

Sic petivi a iudicibus, ut, quoniam quidam nobiles homines, & de me optime meriti, nimis amarent inimicum meum; meque inspectante sæpe eum in senatu modo severe seducerent, modo familiariter, atque hilare amplexarentur: quoniamque illi haberent suum Publium, darent mihi ipsi alium Publium, in quo possem illorum animos, mediocriter laceffitus, leviter repungere. Neque solum dixi: sed etiam sæpe facio, diis, hominibusque approbantibus. Habes de Vatino: cognosce de Crasso. Ego cum mihi cum illo magna jam gratia esset, quod ejus omnes gravissimas injurias, communis concordie causa, voluntaria quadam oblivione contriveram, repentinam ejus defensionem Gabini, quem proximis superioribus diebus acerrime oppugnasset, tamen, si sine ulla mea contumelia susce-

fuscepisset, tulissem: sed, cum me disputantem, non la-
 cessentem laesisset, exarsi, non solum praesenti, credo, ira-
 cundia, (nam ea tam vehemens fortasse non fuisset) sed,
 cum inclusum illud odium multarum ejus in me injuria-
 rum, quod ego effudisse me omne arbitrabar, residuum
 tamen, inscientem me fugisset *e*); omne repente apparuit.
 Quo quidem tempore ipso, quidam homines, & iidem
 illi, quos saepe nutu, significationeque appello, cum se
 maximum fructum cepisse dicerent ex libertate mea, me-
 que tum denique sibi esse visum reipublicae, qualis *b*.
 fuisset, restitutum, cumque ea contentio mihi magnum
 etiam foris fructum tulisset: gaudere se dicebant, mihi &
 illum inimicum, & eos, qui in eadem causa essent, num-
 quam amicos futuros. Quorum iniqui sermones cum ad
 me per homines honestissimos perferrentur: cumque Pom-
 pejus ita contendisset, ut nihil umquam magis, ut cum
 Crasso redirem in gratiam, Caesarque per litteras maxima
 se molestia ex illa contentione affectum ostenderet: habui
 non temporum solum rationem meorum, sed etiam natu-
 rae. Crassusque, ut quasi testata populo Romano esset
 nostra gratia, paene a meis laribus in provinciam est pro-
 fectus. Nam cum mihi condixisset, cenavit apud me in
 mei generi Crassipedis hortis. Quamobrem ejus causam,
 quod te scribis audisse, magna illius commendatione sus-
 ceptam, defendi in senatu, sicut mea fides postulabat.
 Accepisti, quibus rebus adductus, quamque rem, causam-
 que defenderim: quique meus in republica sit pro mea
 parte capessenda status. De quo sic velim statuas, me haec
 eadem sensurum fuisse, si mihi integra omnia, ac libera
 fuissent. Nam neque pugnandum arbitrarer contra tan-
 tas opes: neque delendum, etiam si id fieri posset, sum-
 morum civium principatum: neque permanendum in una
 sententia, conversis rebus, ac bonorum voluntatibus im-
 mutatis: sed temporibus assentiendum. Numquam enim

B 5

præ-

e) insciente me fuisset.

præstantibus in republica gubernanda viris laudata est in
 p. 16 una sententia perpetua permanſio: ſed ut navigando tem-
 a- peſtati obſequi artis eſt, etiamſi portum tenere non queas:
 cum vero id poſſis mutata velificatione aſſequi, ſtultum eſt
 eum tenere cum periculo curſum, quem ceperis, potius
 quam, eo commutato, quò velis, tandem pervenire: ſic,
 cum omnibus nobis in adminiſtranda republica propoſitum
 eſſe debeat id, quod a me ſapiffime dictum eſt, cum di-
 gnitate otium: non idem ſemper dicere, ſed idem ſemper
 ſpectare debemus. Quamobrem, ut paullo ante poſui, ſi
 eſſent omnia mihi ſolutiſſima, tamen in republica non alius
 eſſem, atque nunc ſum. Cum vero in hunc ſenſum &
 alliciar beneficiis hominum, & compellar injuriis: facile
 patior, ea me de republica ſentire, ac dicere, quæ maxi-
 me cum mihi f), tum etiam reipublicæ rationibus putem
 conducere. Apertius autem hæc ago, ac ſæpius, quod
 & Quintus frater meus, legatus eſt Cæſaris, & nullum meum
 minimum dictum, non modo factum, pro Cæſare intercef-
 ſit, quod ille non ita illuſtri gratia exceperit, ut ego cum
 mihi devinctum putarem. Itaque ejus omni & gratia, quæ
 ſumma eſt, & opibus, quas intelligis eſſe maximas, ſic
 fruor, ut meis. Nec mihi aliter potuiſſe videor homi-
 num perditorum de me conſilia frangere, niſi cum præ-
 ſidiis iis, quæ ſemper habui, nunc etiam potentium beni-
 volentiam conjunxiſſem. His ego conſiliis, ſi te præſen-
 tem habuiſſem, ut opinio mea fert, eſſem uſus eiſdem.
 novi enim temperantiam, & moderationem naturæ tuæ:
 novi animum, tum mihi amiciffimum, tum nulla in cete-
 ros malivolentia ſuffuſum: contraque cum magnum, & ex-
 ceſſum, tum etiam apertum & ſimplicem. Vidi ego quos-
 dam in te tales, quales tu eoſdem in me videre potuiſti.
 Quæ me moverunt, moviſſent eadem te profecto. Sed,
 quocumque tempore mihi poteſtas præſentis tui fuerit,
 tu eris omnium moderator conſiliorum meorum. tibi erit
 eidem,

f) Græv. ſcribi vult: quæ cum maxime mihi.

eidem, cui salus mea fuit, etiam dignitas curæ. Me qui- b. dem certe tuarum actionum, sententiarum, voluntatum, rerum denique omnium socium, comitemque habebis: neque mihi in omni vita res tam erit ulla proposita, quam ut quotidie vehementius te de me optime meritum esse lætere. Quod rogas, ut mea tibi scripta mittam, quæ post discessum tuum scripserim: sunt orationes quædam, quas Menocrito dabo: neque ita multæ; ne g) pertimescas. Scripsi etiam (nam ab orationibus dijungo me fere, referoque ad mansuetiores Musas: quæ me maxime, sicut jam a prima adolescentia delectarunt) scripsi igitur Aristoteleo more, quemadmodum quidem volui, tres libros in disputatione, ac dialogo de Oratore, quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles. Abhorrent enim a communibus præceptis: ac omnem antiquorum, & Aristoteleam, & Isocrateam rationem oratoriam complectuntur. Scripsi etiam versibus tres libros de temporibus meis: quos jam pridem ad te misissem, si esse edendos putassem. Sunt enim testes, & erunt, sempiterni, meritorum erga me tuorum, meæque pietatis. Sed quia verebar, non eos, qui se læsos arbitrarentur (etenim id feci parce, & molliter) sed eos, quos erat infinitum bene de me meritos omnes nominare. Quos tamen ipsos libros, si quem, cui recte committam, invenero, curabo ad te perferendos. Atque istam quidem partem vitæ, consuetudinisque nostræ totam ad te defero. Quantum litteris, quantum studiis, veteribus nostris delectationibus, consequi poterimus, id omne ad arbitrium tuum, qui hæc semper amasti, libentissime conferemus. Quæ ad me de tuis p. 17 rebus domesticis scribis, quæque mihi commendas, ea tan- a. tæ mihi curæ sunt, ut me nolim admoneri: rogari vero sine magno dolore vix possum. Quod de Quinti fratris negotio scribis, te priore ætate, quod morbo impeditus in Ciliciam non transieris, conficere non potuisse; nunc autem

g) multæ, ut.

autem omnia facturum, ut conficias: id scito esse ejusmodi, ut frater meus vere existimet, adjuncto isto fundo, patrimonium fore suum per te constitutum. Tu me de tuis rebus omnibus, & de Lentuli tui, nostrique studiis, & exercitationibus, velim quam familiarissime certiores, & quam sæpissime facias: existimesque, neminem cuiquam neque cariorem, neque jucundiores umquam fuisse, quam te mihi: idque me, non modo ut tu sentias, sed ut omnes gentes, etiam ut posteritas omnis intelligat, esse facturum. Appius in sermonibus antea dictitabat; postea dixit etiam in senatu palam: sese, si licitum esset legem curiatam ferre, fortitum esse cum collega provinciam: si curiata lex non esset, se paraturum cum collega, tibi que successurum: legemque curiatam consuli ferre opus esse, necesse non esse: se, quoniam ex senatusconsulto provinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in urbem introisset. Ego, quid ad te tuorum quisque necessariorum scribat, nescio: varias esse opiniones intelligo. sunt, qui putent, posse te non decedere, quod sine lege curiata tibi succedatur: sunt etiam, qui, si decedas, a te relinqui posse, qui provinciæ præsit. Mihi non tam de jure certum est (quamquam ne id quidem valde dubium est) quam, illud ad tuam summam amplitudinem, dignitatem, libertatem ^{b)}, qua te scio libentissime frui solere, pertinere, te sine ulla mora provinciam successori concedere, præsertim cum sine suspitione tuæ cupiditatis non possis illius cupiditatem refutare. Ego utrumque ^{meum} puto esse, & quid sentiam, ostendere, & quod feceris, defendere. Scripta jam epistola superiore, accepi tuas litteras de publicanis: quibus æquitatem tuam non potui non probare. felicitate quidem, vellem, consequi potuisses, ne ejus ordinis, quem semper ornasti, rem, aut voluntatem offenderes. Equidem non desinam tua decreta defendere: sed nosti consuetudinem hominum. scis, quam graviter inimici

b) liberalitatem.

inimici ipsi illi Q. Scævola fuerint. Tibi tamen sum auctor, ut si quibus rebus possis, eum tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges. Id etsi difficile est, tamen mihi videtur esse prudentiæ tuæ. Vale.

ARGUMENTVM.

10

Inter jocos significat Valerio, se ejus nomine P. Lentulo gratias egisse, eumque, ut domum redeat, hortatur.

M. T. C. S. D. L. VALERIO, IVRISCONSULTO.

CVR enim tibi hoc non gratificer, nescio: præfertim cum his temporibus audacia pro sapientia liceat uti. Lentulo nostro egi per litteras tuo nomine gratias diligenter. Sed tu velim desinas jam nostris litteris uti, & nos aliquando revisas: & ibi malis esse, ubi aliquo numero sis, quam istic, ubi solus sapere videare. Quamquam qui istinc veniunt, partim te superbum esse dicunt, quod nihil respondeas: partim contumeliosum, quod male respondeas. Sed jam cupio tecum coram jocari. Quare fac, ut quam primum venias, neque in Apuliam tuam accedas, ut possumus saluum venisse gaudere. Nam illo si veneris, tamquam Ulysses, cognosces tuorum neminem. Vale.

p. 18.
a.

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM

AD

CVRIONEM ET CETEROS,
LIBER II.

ARGUMENTVM.

1

Accusatus a Curione negligentia litterarum, se excusat, eique quod absens summam laudem consecutus sit, gratulatur, hortaturque, ut, quam concitasset, expectationi sui respondeat, & ipsum, cujus consiliis ad hanc dignitatem pervenerit, jam prope senescentem, amore suo oblectet.

M. T. C.